

Надія Нагорна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Нагорна Надія. Особливості прояву когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва.

Вступ. Стабілізація економіки України та повоєнне відновлення громад залежить від готовності майбутнього покоління фахівців до розвитку гібридних форматів підприємницької діяльності. Емпіричне дослідження рівня обізнаності здобувачів освіти щодо соціального підприємництва розкриє когнітивний аспект психологічної готовності до означеної діяльності.

Мета. На основі емпіричних даних визначити особливості розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва.

Методи. Застосовано методи: опитувальник «Ваші уявлення про соціальне підприємництво», анкету для виявлення типу організаційної культури, анкету-паспортничку.

Результати. На основі аналізу результатів емпіричного дослідження виявлено середній рівень розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва. Встановлено наявність позитивних та негативних кореляційних зв'язків з чинниками мікро- та мезорівнів.

Висновки. Отримані дані можуть бути використані для розробки програм цілеспрямованого впливу на рівень розвитку психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва на рівні закладу вищої освіти.

Ключові слова: соціальне підприємництво, психологічна готовність, здобувачі освіти, обізнаність особистості щодо соціального підприємництва, когнітивний компонент

Nahorna, Nadiia. Manifestation of the cognitive component of students' psychological readiness for social entrepreneurship.

Introduction. Stabilization of the Ukrainian economy and the country's post-war recovery depend on the future generation's readiness for hybrid formats of entrepreneurship. Empirical research on the level of students' awareness of social entrepreneurship can reveal the role of the cognitive aspect of students' psychological readiness for social entrepreneurship.

Aim. To determine the features of the development of students' cognitive component of psychological readiness for social entrepreneurship.

Methods: "Your Ideas About Social Entrepreneurship" questionnaire, a questionnaire "Organizational Culture Type" and a respondents' passport questionnaire.

Results. The cognitive component of students' psychological readiness for social entrepreneurship was found to be at an average level, while the students' psychological readiness for social entrepreneurship had both positive and negative correlations with micro- and meso-level factors.

Conclusions. The obtained data can be used to design programs to develop students' psychological readiness for social entrepreneurship at higher education institution.

Key words: social entrepreneurship, psychological readiness, students, awareness of social entrepreneurship, cognitive component

Вступ. Питання стабілізації економіки України, повоєнного відновлення громад та ефективної ресоціалізації ветеранів війни й внутрішньо переміщених громадян потребує не лише організаційних змін у політиках та практиках, а також актуалізує потребу опрацювання суспільних уявлень, сприйняття та готовності до дії в гібридних форматах підприємництва, в тому числі й соціальному. З іншого боку, студентство є тією категорією громадян, котрі здійснюють пошук себе в процесі професійного становлення (спорт, громадська чи наукова робота, участь у соціальних ініціативах, волонтерство, творчі гуртки, підприємницька активність тощо). Саме таке поєднання професійних та особистісних інтересів може мати прояв у креативних рішеннях, що слугуватимуть

інтересам соціально вразливих категорій громадян, громадам. Відтак актуалізується проблема обізнаності здобувачів освіти щодо соціального підприємництва як феномена та формату підприємницької діяльності в Україні, його особливостях.

Науковий інтерес до цієї проблеми має свою специфіку в різних країнах світу, однак зводиться до: розвитку ціннісної складової підготовки майбутніх соціальних підприємців в Італії (Passarelli et al., 2025), зумовленості соціально-підприємницьких інтенцій від особистісної соціальної відповідальності в Тайвані (Chao & Yu, 2022), посилення розвитку підприємницьких навичок серед студентів гуманітарних спеціальностей в Німеччині (Pazer, 2025), формування соціально-підприємницьких компетентностей для сталого розвитку громад та країни в Мексиці (Cruz-Sandoval, Vázquez-Parra & Alonso-Galicia, 2022), усвідомлення кореляції між соціальним підприємництвом та сталим розвитком суспільства в Туреччині (Bakcak & Gökyer, 2024) та багато інших.

Теоретичний аналіз іноземних наукових напрацювань вказує на значну зацікавленість вчених у виявленні особливостей розвитку соціально-підприємницьких якостей (Cruz-Sandoval, Vázquez-Parra & Alonso-Galicia, 2022), інтенцій до соціального підприємництва (Chao & Yu, 2022; Pazer, 2025) серед студентства. Наукову проблему обізнаності студентів щодо соціального підприємництва розкривають праці, що досліджують особливості перцепції студентів до соціального підприємництва (Alao, 2020; Bakcak & Gökyer, 2024; Herlina, Disman, Sapriya & Supriatna, 2021; Ramos-Cavero, Cordova-Buiza, Caceres-Rosell & Olavarria-Benavides, 2023), а також безпосередньо ті, де характеризується знайомство студентів з поняттям «соціальне підприємство», уявленням про нього (Andriyansah, Zahra, 2017; Öksüzoğlu & Çoban, 2021; Sharmiladevi & Renganayaki, 2021; Karthik & Ramprasad, 2021).

Водночас результати аналізу напрацювань українських вчених свідчать лише про початок зацікавленості в дослідженні психологічних підвалин соціального підприємництва, особливостей готовності до нього як до професійної діяльності. Так, розкриті особливості компетенцій соціального підприємця (Чуйко & Шкуро, 2020), окреслено психологічний портрет соціального підприємця (Нагорна, 2022b), здійснена оцінка окремих психологічних характеристик, що притаманні соціальним підприємцям (Романова & Лісецька, 2020). Щодо рівня обізнаності про соціальне підприємство в українському суспільстві, то таких робіт вкрай мало: обрис уявлень ветеранів та членів їхніх сімей (Нагорна & Максьом, 2023), тенденції розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва (Нагорна, 2025). Відтак потребують деталізації дані щодо особливостей розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва.

Мета дослідження. На основі емпіричних даних визначити особливості розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва.

Завдання дослідження.

1. Здійснити характеристику результатів аналізу змістовного наповнення когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва.

2. Встановити зв'язок рівня розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва з чинниками мікро- та мезорівнів.

Методи та організація дослідження. Для проведення емпіричного дослідження когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва було використано опитувальник «Ваші уявлення про соціальне підприємство» (авторська розробка) (Карамушка & Нагорна, 2025). Змістовні блоки запитань цього опитувальника допомагають визначити специфіку уявлень здобувачів освіти про соціальне підприємство, його ознаки та цінності, психологічні особливості; стереотипні образи щодо цього соціального феномена; уявлення про мотивацію соціальних підприємців. Для дослідження чинників розвитку психологічної готовності здобувачів

освіти до соціального підприємництва було використано: на мікрорівні – анкету-паспортичку, а на мезорівні – анкету для виявлення типу організаційної культури (Креденцер, 2020; Cole, 1989).

У дослідженні використано методи математичної статистики й аналізу даних із застосуванням програми SPSS (версія 22.0), описові статистики, кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона). Дослідження проводилося у травні-червні 2025 року за допомогою онлайн-опитування з використанням GoogleForms, що дозволило забезпечити анонімність та зручність для респондентів. Усі учасники були поінформовані про мету дослідження та дали свою згоду на участь, що відповідає етичним нормам проведення психологічних досліджень. Вибірка дослідження склала 1058 осіб, серед яких 524 жінки та 534 чоловіка, котрі навчаються в закладах вищої освіти України, віком від 17 до 54 років.

Дослідження проводилось у два етапи відповідно до поставлених завдань. На першому етапі нами було проаналізовано елементи змістовного наповнення когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва, виділені рівні розвитку таких елементів, сформовано загальний показник рівня розвитку всього когнітивного компонента. А на другому – здійснено кореляційний аналіз загального показника рівня розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва з чинниками мікро- та мезорівнів.

Результати дослідження та їх обговорення.

Для виконання *першого завдання* нашого емпіричного дослідження було визначено специфіку рівнів розвитку змістовних елементів уявлень здобувачів освіти про соціальне підприємництво (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл респондентів за рівнями розвитку змістовних елементів уявлень здобувачів освіти про соціальне підприємництво (n=1058), %

Назва змістовного елементу	Рівень розвитку		
	Низький	Середній	Високий
Обізнаність щодо поняття «соціальне підприємництво»	17,8	34,2	48
Уявлення про ознаки соціального підприємництва	40,5	54,6	4,9
Означення соціального підприємництва за видами активності	45,4	20,4	33,5
Уявлення про цінності соціального підприємництва	18,9	68,2	12,9
Обізнаність щодо кола взаємодії соціальних підприємств на рівні громади	60,3	23,3	16,4
Уявлення щодо мотивації соціальних підприємців до діяльності	24	49,5	24,8
Уявлення щодо соціального підприємництва як домінуючого типу поведінки	15,7	23,6	59,7
Когнітивний компонент: узагальнений показник	28,7	45,7	23,6

Результати дослідження свідчать про високий рівень (48%) *обізнаності* здобувачів освіти з поняттям «соціальне підприємництво», як це видно з таблиці 1. Водночас ще 34,2 % мають середній рівень, оскільки знайомі з цим поняттям, але достеменно не пам'ятають його суті. Однак для 17,8 % респондентів це поняття виявилось невідомим, відтак їхній рівень уявлень про соціальне підприємництво є низьким.

Подібне дослідження було проведене індонезійськими дослідниками в 2017 році (Andriyansah & Zahra, 2017). Його результати вказують, що лише 33% респондентів-

студентів розуміють, що таке соціальне підприємництво.

Щодо уявлень здобувачів освіти про ознаки соціального підприємництва, то переважна більшість (54,6%) виокремлює лише одну з провідних ознак: або наявність соціальної місії, або реінвестицію частини прибутку на здійснення соціального впливу (Нагорна, 2022а). Водночас 40,5% плутаються в ознаках соціального підприємництва. І лише 4,9% респондентів чітко називають обидві ознаки, що вказує на високий рівень уявлень про ознаки соціального підприємництва.

Аналіз відповідей респондентів щодо *означення соціального підприємництва за видами суспільної та економічної активності* мало на меті визначити ступінь впливу стереотипів на формування уявлень студентів про соціально-підприємницьку діяльність. Саме попередні результати, отримані на вибірці з ветеранами і членами їхніх сімей, як слухачами курсів професійної перекваліфікації (Нагорна & Максџом, 2023), зафіксували наявність стереотипних уявлень. Щодо цього дослідження, то 33,5% респондентів чітко означають соціальне підприємництво як регулярне реінвестування прибутку у реалізацію конкретної соціальної місії підприємства в межах визначеної громади та цільової аудиторії. Водночас переважна більшість респондентів (45,5%) обрала варіанти відповідей, що не притаманні соціальному підприємництву: благодійність, соціальна відповідальність бізнесу, діяльність приватних закладів соціальної сфери, донати тощо. Відповідно, такий результат віднесено до низького рівня обізнаності.

Подібна ситуація, коли студенти не можуть чітко ідентифікувати соціальне підприємництво за видами соціальної чи економічної активності, характерна і для турецьких здобувачів освіти (Öksüzöğlü & Çoban, 2021). Результати якісних досліджень вчених також вказують на ототожнення студентами соціального підприємництва з соціальною відповідальністю та діяльністю приватних закладів у соціальній сфері.

Щодо уявлень респондентів про домінуючі цінності в соціальному підприємстві, то 68,2% респондентів мають середній рівень обізнаності в цьому питанні, оскільки обрали лише одну з важливих цінностей-характеристик, що притаманні соціальному підприємству: або формування соціальної місії, або залучення до команди підприємства представників цільової аудиторії свого соціального впливу. Ці обидві цінності стали вибором 12,9% респондентів.

Схожість результатів ми знаходимо у дослідженні М. Kavak, І. Can & Е.О. Aksoz (2021). Вчені вказують, що переважна більшість респондентів з числа студентів означають соціальне підприємництво за такими ключовими цінностями, як: суспільство, взаємодія з іншими, впевненість у собі, гуманність.

Наступним елементом змістовного наповнення когнітивного компонента психологічної готовності до соціального підприємництва стала *обізнаність щодо кола взаємодії соціальних підприємств на рівні громади*. Результати виявили низький рівень обізнаності здобувачів освіти щодо цього аспекта серед 60,3% респондентів. Такий результат ми пов'язуємо з тим фактом, що ними був обраний лише один стейкхолдер розвитку соціального підприємництва на рівні громади: влада, бізнес, освіта чи сама громада (Verbytska, Nahorna & Dyvnych, 2024). Натомість обрання всіх означених стейкхолдерів, що відповідатиме партисипативним принципам розвитку соціального підприємництва (Нагорна, 2022с), засвідчило високий рівень обізнаності. Однак таких респондентів лише 16,4%.

Щодо уявлень здобувачів освіти про мотивацію соціальних підприємців до діяльності, то майже половина респондентів (49,5%) обрала один з двох варіантів відповідей: або прагнення до зміни соціальної ситуації та допомоги громадам, або формування сталої економічної платформи для реалізації соціальної місії підприємства. Такий формат вибору відповіді нами було визначено як середній рівень обізнаності здобувачів освіти щодо уявлень про мотивацію соціальних підприємців до діяльності. Також варто зазначити, що майже чверть всіх респондентів (24,8%) має високий рівень обізнаності в цьому питанні, оскільки вказала, що, на їхній погляд, саме досвід особистої чи сімейної проблеми, що трансформується у прагнення допомогти іншим вийти зі складної

життєвої ситуації, найбільше спонукає індивідів до соціально-підприємницької діяльності.

Отримані нами показники відповідають результатам досліджень, здійснених як вітчизняними (Куц, 2016), так й іноземними (Blanda & Urbančiková, 2021; Braga, Proença & Ferreira, 2015; Müller, Vaseková & Kročil, 2026) науковцями щодо мотивації соціальних підприємців до своєї діяльності, як прагненню до довготривалого фінансування соціально-орієнтованої діяльності та здобуття незалежності (автономності) в ухваленні рішень.

Останнім змістовним елементом обізнаності здобувачів освіти про соціальне підприємництво є *уявлення про це явище як домінуючий тип поведінки*. Результати нашого дослідження свідчать, що 59,7% респондентів мають високий рівень уявлень щодо домінуючої поведінки в соціальному підприємництві (Нагорна, 2023). Такий показник сформований через обрання здобувачами освіти варіанту соціально-орієнтованої (допомагаючої) поведінки як домінуючої в соціальному підприємстві. Іноземні дослідження (Cheah, Loh & Gunasekaran, 2023; Vasconcelos, Oliveira & Correia, 2022) також вказують на просоціальну поведінку студентів як одну з визначальних характеристик у розвитку їхніх інтенцій до соціального підприємництва.

Для розуміння щодо загального рівня розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва нами було визначено відповідний показник. Так, 45,7% респондентів мають середній рівень уявлень щодо соціального підприємництва, його особливостей. Ще 28,7% мають низький рівень обізнаності. Подібні результати, на наш погляд, вказують на необхідність розробки та впровадження системи цілеспрямованого впливу для розвитку уявлень здобувачів освіти про соціальне підприємництво, його актуальність та значущість у процесах соціальної реінтеграції та стабілізації економіки держави (Вербицька, 2023).

Для виконання *другого завдання* нашого дослідження було перевірено наявність та особливості зв'язку між загальним рівнем розвитку когнітивного компонента психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва та чинниками мікро- та мезорівня. Так, результати кореляційного аналізу представлено в таблиці 2 (табл. 2).

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки між рівнем розвитку когнітивного компонента та мікрочинниками

Мікрочинники розвитку	Когнітивний компонент (r)
Стать	0,211**
Сімейний стан	-0,075*
Досвід трудової діяльності	0,079*
Зміни рівня вашої соціальної активності після запровадження воєнного стану	0,155**

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Мікрочинники «стать» та «сімейний стан» нами було віднесено до групи соціально-демографічних чинників розвитку психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва (Карамушка & Нагорна, 2025). Результати ж кореляційного аналізу вказують на наявний слабкий позитивний зв'язок між когнітивним компонентом та статтю здобувачів освіти ($r = 0,211$; $p < 0,01$). Так, жінки-респондентки мають вищі показники розвитку когнітивного компонента психологічної готовності до соціального підприємництва у порівнянні з чоловіками. А також встановлено слабкий негативний зв'язок із сімейним станом здобувачів освіти ($r = -0,075$; $p < 0,05$), що продемонстровано нижчими показниками обізнаності серед одружених респондентів.

Мікрочинники «досвід трудової діяльності» та «зміни рівня вашої соціальної активності після запровадження воєнного стану» віднесені до групи соціально-професійних чинників розвитку психологічної готовності здобувачів освіти до соціального

підприємництва (Карамушка & Нагорна, 2025). Аналіз кореляційних зв'язків свідчить про наявність слабких позитивних взаємозв'язків між когнітивним компонентом та досвідом трудової діяльності здобувачів освіти ($r = 0,079$; $p < 0,05$), що демонструє позитивний вплив практичної діяльності на уявлення про соціально-підприємницьке середовище та особливості особистісних й професійних інтеракцій. Очікуваною, на наш погляд, є наявність кореляції між когнітивним компонентом та зміною рівня соціальної активності здобувачів освіти після запровадження воєнного стану ($r = 0,155$; $p < 0,01$). Подібна активність є результатом залучення широких мас населення до громадської діяльності в 2022 році, трансформації такого досвіду в усвідомлення важливості соціальної підтримки та пошук стабільних джерел прибутку для її здійснення (Verbytska, 2023).

Щодо визначення особливостей кореляційних зв'язків між когнітивним компонентом психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва та мезочинниками, зосередимось на типах організаційної культури закладів вищої освіти (Нагорна, 2024) як середовищі професійного та особистісного розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Кореляційні зв'язки між рівнем розвитку когнітивного компонента та мезочинниками

Тип організаційної культури закладу вищої освіти	Когнітивний компонент (r)
Органічна організаційна культура	-0,067*
Підприємницька організаційна культура	-0,092**
Бюрократична організаційна культура	-0,116**
Партисипативна організаційна культура	0,218**

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Результати кореляційного аналізу вказують на позитивний зв'язок між когнітивним компонентом та партисипативним типом організаційної культури закладу вищої освіти ($r = 0,218$; $p < 0,01$). Відтак відкритість до взаємодії з іншими стейкхолдерами розвитку соціального підприємництва (Verbytska, Nahorna & Dyvnych, 2024) в освітніх та соціальних політиках і практиках університетів, запровадження нових форматів занять та завдань дозволить розвивати обізнаність здобувачів освіти щодо соціального підприємництва. Показники за всіма іншими типами організаційної культури закладів вищої освіти мають негативні зв'язки, що можна пояснити як протиставлення сутності соціального підприємництва, його цінностей – регламентованому, формалізованому характеру бюрократичного чи органічного типів; орієнту на конкуренцію, що притаманний підприємницькому типу організаційної культури.

Висновки. У результаті проведеного емпіричного дослідження встановлено, що переважна більшість здобувачів освіти мають середній рівень розвитку когнітивного компонента психологічної готовності до соціального підприємництва. Отриманий результат свідчить про наявність лише загальних уявлень про означений феномен, однак виявляє низький рівень обізнаності щодо діяльності соціальних підприємств, заміщуючи їх благодійністю, соціальною відповідальністю бізнесу чи підприємництвом в соціальній сфері. Найнижчі показники виявлено за таким елементом як «обізнаність щодо кола взаємодії соціальних підприємств на рівні громади», що може бути зумовлено фрагментарними уявленнями про партисипативний характер самого соціального підприємництва, його розвитку в громаді. Виявлено, що загальний рівень розвитку когнітивного компонента позитивно корелює з чинниками макрорівня: статтю, досвідом трудової діяльності, зміною рівня соціальної активності після запровадження воєнного стану. А також негативно корелює з мікрочинником «сімейний стан», де одружені респонденти мають нижчі показники рівня розвитку обізнаності щодо соціального підприємництва. Серед чинників мезорівня, що представлені типом організаційної культури закладу вищої освіти, лише партисипативний тип має позитивну кореляцію з

когнітивним компонентом психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва; всі інші типи – негативну.

Перспективним напрямом дослідження є визначення особливостей розвитку інших компонентів психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва (мотиваційного, операційно-діяльнісного та особистісного). Такі цілісні результати розвитку психологічної готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва дозволять сформулювати відповідні програми цілеспрямованого впливу на рівні закладів вищої освіти.

Література

1. Вербицька, А. В. (2023). Роль бізнесу як каталізатора розвитку соціального підприємництва в процесі реінтеграції військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Міжнарод. ек. від-ни та світ. госп-во*, (49), 7-10. <https://surl.li/duxjla>.
2. Карамушка, Л.М., & Нагорна, Н.С.(2025). Комплекс методик для дослідження готовності здобувачів освіти до соціального підприємництва. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 3(36), 128-139. <https://surl.li/bikuni>
3. Креденцер, О. В. (2020). *Психологічні основи підприємницької активності персоналу освітніх організацій* [дис. док. психол. наук]. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. <https://surl.li/hzfhue>
4. Куц, М. Р. (2016). Становлення, мотивації та особливості діяльності соціальних підприємців в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки*, (187), 28-39. <https://surl.li/imyisf>
5. Нагорна, Н. С., & Максьом, К. В. (2023). Особливості індивідуально-психологічних характеристик ветеранів та членів їх сімей як суб'єктів соціального підприємництва. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, (18), 61-67. <https://surl.li/qnvdlgw>
6. Нагорна, Н. С. (2022а). Дослідження понятійного контуру соціального підприємництва у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Психологія*, 33(72), 2, 97-103. <https://surl.li/jjxtja>
7. Нагорна, Н.С. (2022b). Особливості психологічного портрета особистості соціального підприємця. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, (14), 40–47. <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.5>
8. Нагорна, Н.С. (2023). Психологічні підходи до аналізу соціального підприємництва. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 2-3(29), 65-76. <https://surl.li/gnwidd>
9. Нагорна, Н. С. (2024). Аналіз чинників психологічної готовності здобувача освіти до соціального підприємництва. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 3-4(33), 145-159. <https://surl.li/linrgg>
10. Нагорна, Н. С. (2025). Психологічна готовність здобувачів освіти до соціального підприємництва: тенденції когнітивного компоненту. Н.С.Нагорна (ред). *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Суми, 10 червня 2025 р.)*, (18-21). СумДПУ ім. А.С.Макаренка. <https://surl.li/fyvdlv>
11. Романова, Ю., & Лісецька, В. (2020). Індивідуально-психологічні особливості осіб, які займаються соціальним підприємництвом. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*, 2(12), 82-86. <https://surl.li/utqrvv>
12. Чуйко, О., & Шкуро, В. (2020). Екологоорієнтоване соціальне підприємництво у громаді. Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. <https://surl.li/jqxuypp>
13. Alao, O. E. (2020). Business Education Students' Perception of Social Entrepreneurship Opportunities for Sustainable Economy of Nigeria. *Multidisciplinary Journal of Language and Social Sciences Education*, 3, 2, 43-65. <https://surl.li/wxxrsx>
14. Andriyansah, A., & Zahra, F. (2017). Student Awareness Towards Social Entrepreneurship: a Qualitative Study. *International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCET)*, 8, 6, 457–464. <https://surl.li/cbulyr>
15. Bakcak, S., & Gökyer, N. (2024). The Relationship Between Individual Innovation, Social Entrepreneurship Perceptions And Sustainable Development Awareness Of University Students And Investigating It According To Some Variables. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 9(28), 629-656. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.2850>
16. Blanda, J., & Urbančíková, N.(2021). Perceptions and attitudes of young people towards social entrepreneurship. *Management research and practice*, 13, 2, 5-14. <https://surl.li/wpyddo>
17. Bragaa, J.C., Proenc, T., & Ferreira, M.R. (2015). Motivations for social entrepreneurship – Evidences from Portugal. *Têkhne. Review of Applied Management Studies*, 12, S1, 11-21. 10.1016/j.tekhne.2015.01.002
18. Chao, C-M., & Yu, T-K. (2022). Undergraduate Students' Social Entrepreneurial Intention: The Role of Individual Environmental Responsibility and Absorptive Capacity. *Front. Psychol*, 13, 829319. 10.3389/fpsyg.2022.829319
19. Cheah, J.S., Loh, S., & Gunasekaran, A. (2023). Motivational catalysts: the dominant role between prosocial personality and social entrepreneurial intentions among university students. *Social Enterprise Journal*, 19, 5, 555–574, <https://doi.org/10.1108/SEJ-04-2023-0036>
20. Cole, D.W. (1989). *Professional suicide – Organizational murder*. Organizational development institute of Ohio.
21. Cruz-Sandoval, M., Vázquez-Parra, J.C., & Alonso-Galicia, P.E. (2022). Student Perception of Competencies

- and Skills for Social Entrepreneurship in Complex Environments: An Approach with Mexican University Students. *Social Sciences*, 11, 314. <https://surli.cc/vbayun>
22. Herlina, H., Disman, D., Sapriya, S., & Supriatna, N. (2021). The Perceptions of Building Students' Social Entrepreneurship in a Higher Education Context. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 174, 462-469. 10.2991/aebmr.k.210507.069
23. Karthik, T.T., & Ramprasad, T.P. (2021). A Study on Awareness and Opinion towards Social Entrepreneurship among Youngsters. *Shanlax International Journal of Management*, 8, 4, 60-63. <https://10.34293/management.v8i4.3836>
24. Kavak, M., Can, I., & Aksoz, E. O. (2021). Determination of students' characteristics and perspectives about social entrepreneurship: A case of Anadolu University. In C. Cobanoglu, & V. Della Corte (Eds.), *Advances in global services and retail management* (pp. 1–16). USF M3 Publishing. <https://surl.li/iytltv>
25. Müller, M., Vaseková, V., & Kročil, O. (2026). «Society needs me to be a social entrepreneur!» The influence of social context on the motivation of social entrepreneurs. *Social Enterprise Journal*, 22, 1, 21–60. <https://surl.li/yhmkll>
26. Öksüzöğlu, T. Ö., & Çoban, G. S. (2021). Awareness of Undergraduate Students Towards Social Entrepreneurship. *Journal Of Organizational Behavior Research*, 6, 2, 122-133. <https://10.51847/s3TJK18Tdt>
27. Passarelli, M., Bongiorno, G., & Corrado, N. (2025). Social entrepreneurship education for university students: The experience of ENACTUS Italy. *The International Journal of Management Education*, 23, 101239. <https://surl.li/tmrzfc>
28. Pazer, S. (2025). Social Entrepreneurship Intentions Among University Students: A Comparative Analysis Across Academic Disciplines. *American Journal of Social Development and Entrepreneurship (AJSDE)*, 4, 1, 95-101. <https://surl.li/hckmtt>
29. Ramos-Cavero, M. J., Cordova-Buiza, F., Caceres-Rosell, A., & Olavarria-Benavides, H. L. (2023). Perception of Social Entrepreneurship Competence in University Business Students. *Proceedings of the 18th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*, 18, 2, 746-753. <https://10.34190/ecie.18.2.1839>
30. Sharmiladevi, M., & Renganayaki, P. (2021). A Study on Awareness and Opinion towards Social Entrepreneurship among Youngsters. *International Journal of Social Relevance & Concern (IJSRC)*, 9, 12. <https://10.26821/IJSRC.9.12.2021.91210>
31. Vasconcelos, T. B., Oliveira, V. M., & Correia, S. E. N. (2022). Indicators of the behavior of social entrepreneurs at the individual level. *Contextus– Contemporary Journal of Economics and Management*, 20(13), 168-181. <https://surl.li/vrstje>
32. Verbytska, A. V. (2023). Social entrepreneurship and corporate social responsibility in Ukraine: the impact to full-scale invasion. A.V. Verbytska (ed). *Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 18–19 трав. 2023 р.), (102-104). ВІП ЛНТУ. <https://surl.li/kafzjw>
33. Verbytska, A., Nahorna, N., & Dyvnych, H. (2024). Participatory Model of Social Entrepreneurship Development as a Determinant of Veterans' and their Family Members' Reintegration: Theoretical Framework. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10, 2, 51-59. <https://surl.li/yvkcjh>

References

- Verbytska, A. V. (2023). Rol biznesu yak katalizatora rozvytku sotsialnogo pidpryyemnytstva v protsesi reintegratsii viiskovoslužbovtiv, veteraniv ta chleniv yikh simei [The role of business as a catalyst for the development of social entrepreneurship in the process of reintegration of military personnel, veterans and their family members]. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskogo nats. un-tu. Seria: Mizhnarod. ek. vid-ny ta svit. gosp-vo*, (49), 7-10. <https://surl.li/duxjla> [In Ukrainian]
- Karamushka, L.M., & Nagorna, N.S. (2025). Kompleks metodyk dlya doslidzhennya gotovnosti zdobuvachiv osvity do sotsialnogo pidpryyemnytstva [A set of methods for studying students' readiness for social entrepreneurship]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 3(36), 128-139. <https://surl.li/bikuni> [In Ukrainian]
- Kredentser, O. V. (2020). *Psykhologichni osnovy pidpryyemnytskoi aktyvnosti personalu osvitynih organizatsii* [Psychological foundations of entrepreneurial activity of personnel of educational organizations]. Doctoral thesis. G.S. Kostiuk Institute of Psychology. <https://surl.li/hzfhye> [In Ukrainian]
- Kuts, M. P. (2016). Stanovlennya, motyvatsii ta osoblyvosti dialnosti sotsialnykh pidpryyemstv v Ukraini [Formation, features of and motivation for social entrepreneurship in Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Sotsiologichni nauky*, (187), 28-39. <https://surl.li/imyisf> [In Ukrainian]
- Nagorna, N. S., & Maksom, K. V. (2023). Osoblyvosti indyvidualno-psykhologichnykh kharakterystyk veteraniv ta chleniv yikh simei yak subyektiv sotsialnogo pidpryyemnytstva [Features of psychological characteristics of veterans and their family members as social entrepreneurs]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seria psykhologichni nauky*, (18), 61-67. <https://surl.li/qnvdgw> [In Ukrainian]
- Nagorna, N. S. (2022). Doslidzhennya ponyatiynogo konturu sotsialnogo pidpryyemnytstva u vitchyznyanii ta zarubizhnii literaturi [Research on the conceptual contour of social entrepreneurship in Ukrainian and foreign literature]. *Vcheni zapysky Tavriiskogo natsionalnogo universytetu im. V.I. Vernadskogo. Seria: Psykhologia*, 33(72), 2, 97-103. <https://surl.li/jjxtja> [In Ukrainian]
- Nagorna, N.S. (2022). Osoblyvosti psykhologichnogo portreta osobystosti sotsialnogo pidpryyemtsya [The psychological portrait of a social entrepreneur]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seria psykhologichni nauky*, (14), 40–47. <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.5> [In Ukrainian]

8. Nagorna, N.S. (2023). Psykhologichni pidkhody do analizu sotsialnogo pidpryyemnytstva [Psychological approaches to the analysis of social entrepreneurship]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 2-3(29), 65-76. <https://surl.lu/gnwidd> [In Ukrainian]
9. Nagorna, N. S. (2024). Analiz chynnykiv psykhologichnoi gotovnosti здобувача освіти до sotsialnogo pidpryyemnytstva [Analysis of factors in students' psychological readiness for social entrepreneurship]. *Organizatsiina psykhologia. Ekonomichna psykhologia*, 3-4(33), 145-159. <https://surl.li/linrgg> [In Ukrainian]
10. Nagorna, N. S. (2025). Psykhologichna gotovnist здобувачів освіти до sotsialnogo pidpryyemnytstva: tendentsii kognityvnogo komponentu [Students' psychological readiness for social entrepreneurship: a cognitive component]. N.S. Nagorna (Ed.). *Sotsialna pidtrymka simyi ta dytyny u sotsiokulturnomu prostori gromady: abstracts of the VIth Ukrainian conference, (Sumy, June 10, 2025)*, (18-21). SumDPU im. A.S. Makarenka. <https://surl.li/fyvdlv> [In Ukrainian]
11. Romanova, Yu., & Lisetska, V. (2020). Indyvidualno-psykhologichni osoblyvosti osib, yaki zaimayutsya sotsialnym pidpryyemnytstvom [Psychological features of persons engaged in social entrepreneurship]. *Visnyk Kyivskogo nats. un-tu im. T. Shevchenka*, 2(12), 82-86. <https://surl.lu/utqpiv> [In Ukrainian]
12. Chuiko, O., & Shkuro, V. (2020). Ekologoorientovane sotsialne pidpryyemnytstvo u gromadi [Environmentally-oriented social entrepreneurship in the community]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. <https://surl.li/jqxypp> [In Ukrainian]
13. Alao, O. E. (2020). Business Education Students' Perception of Social Entrepreneurship Opportunities for Sustainable Economy of Nigeria. *Multidisciplinary Journal of Language and Social Sciences Education*, 3, 2, 43-65. <https://surl.li/wxxrsx>
14. Andriyansah, A., & Zahra, F. (2017). Student Awareness Towards Social Entrepreneurship: a Qualitative Study. *International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET)*, 8, 6, 457-464. <https://surl.li/cbulyr>
15. Bakcak, S., & Gökyer, N. (2024). The Relationship Between Individual Innovation, Social Entrepreneurship Perceptions And Sustainable Development Awareness Of University Students And Investigating It According To Some Variables. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 9(28), 629-656. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.2850>
16. Blanda, J., & Urbančíková, N.(2021). Perceptions and attitudes of young people towards social entrepreneurship. *Management research and practice*, 13, 2, 5-14. <https://surl.li/wpyddo>
17. Bragaa, J.C., Proenc, T., & Ferreira, M.R. (2015). Motivations for social entrepreneurship – Evidences from Portugal. *Tekhne. Review of Applied Management Studies*, 12, S1, 11-21. 10.1016/j.tekhne.2015.01.002
18. Chao, C-M., & Yu, T-K. (2022). Undergraduate Students' Social Entrepreneurial Intention: The Role of Individual Environmental Responsibility and Absorptive Capacity. *Front. Psychol*, 13, 829319. 10.3389/fpsyg.2022.829319
19. Cheah, J.S., Loh, S., & Gunasekaran, A. (2023). Motivational catalysts: the dominant role between prosocial personality and social entrepreneurial intentions among university students. *Social Enterprise Journal*, 19, 5, 555-574, <https://doi.org/10.1108/SEJ-04-2023-0036>
20. Cole, D.W. (1989). *Professional suicide – Organizational murder*. Organizational development institute of Ohio.
21. Cruz-Sandoval, M., Vázquez-Parra, J.C., & Alonso-Galicia, P.E. (2022). Student Perception of Competencies and Skills for Social Entrepreneurship in Complex Environments: An Approach with Mexican University Students. *Social Sciences*, 11, 314. <https://surl.li/vbayun>
22. Herlina, H., Disman, D., Sapriya, S., & Supriatna, N. (2021). The Perceptions of Building Students' Social Entrepreneurship in a Higher Education Context. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 174, 462-469. 10.2991/aebmr.k.210507.069
23. Karthik, T.T., & Ramprasad, T.P. (2021). A Study on Awareness and Opinion towards Social Entrepreneurship among Youngsters. *Shanlax International Journal of Management*, 8, 4, 60-63. <https://10.34293/management.v8i4.3836>
24. Kavak, M., Can, I., & Aksoz, E. O. (2021). Determination of students' characteristics and perspectives about social entrepreneurship: A case of Anadolu University. In C. Cobanoglu, & V. Della Corte (Eds.), *Advances in global services and retail management* (pp. 1-16). USF M3 Publishing. <https://surl.li/iytltv>
25. Müller, M, Vaseková, V, & Kročil, O. (2026). «Society needs me to be a social entrepreneur!» The influence of social context on the motivation of social entrepreneurs. *Social Enterprise Journal*, 22, 1, 21-60. <https://surl.li/yhmkll>
26. Öksüzöğlu, T. Ö., & Çoban, G. S. (2021). Awareness of Undergraduate Students Towards Social Entrepreneurship. *Journal Of Organizational Behavior Research*, 6, 2, 122-133. <https://10.51847/s3TJK18Tdt>
27. Passarelli, M., Bongiorno, G., & Corrado, N. (2025). Social entrepreneurship education for university students: The experience of ENACTUS Italy. *The International Journal of Management Education*, 23, 101239. <https://surl.li/tmrzfc>
28. Pazer, S. (2025). Social Entrepreneurship Intentions Among University Students: A Comparative Analysis Across Academic Disciplines. *American Journal of Social Development and Entrepreneurship (AJSDE)*, 4, 1, 95-101. <https://surl.li/hckmtt>
29. Ramos-Cavero, M. J., Cordova-Buiza, F., Caceres-Rosell, A., & Olavarria-Benavides, H. L. (2023). Perception of Social Entrepreneurship Competence in University Business Students. *Proceedings of the 18th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*, 18, 2, 746-753. <https://10.34190/ecie.18.2.1839>
30. Sharmiladevi, M., & Renganayaki, P. (2021). A Study on Awareness and Opinion towards Social Entrepreneurship among Youngsters. *International Journal of Social Relevance & Concern (IJSRC)*, 9, 12.

<https://10.26821/IJSRC.9.12.2021.91210>

31. Vasconcelos, T. B., Oliveira, V. M., & Correia, S. E. N. (2022). Indicators of the behavior of social entrepreneurs at the individual level. *Contextus– Contemporary Journal of Economics and Management*, 20(13), 168-181. <https://surl.li/vrstje>
32. Verbytska, A. V. (2023). Social entrepreneurship and corporate social responsibility in Ukraine: the impact to full-scale invasion. A. V. Verbytska (ed). *Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 18–19 трав. 2023 р.), (102-104). ВІП ЛНТУ. <https://surl.li/kafzwj,6>
33. Verbytska, A., Nahorna, N., & Dyvnych, H. (2024). Participatory Model of Social Entrepreneurship Development as a Determinant of Veterans' and their Family Members' Reintegration: Theoretical Framework. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10, 2, 51-59. <https://surl.li/yvkcjh>

Відомості про автора

Нагорна Надія Сергіївна, кандидатка психологічних наук, доцентка, декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації, Національний університет «Чернігівська політехніка», Чернігів, Україна.

Nahorna, Nadiia, PhD, Associate Professor, Dean of Faculty of Social Technologies, Health and Rehabilitation, Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9988-7750>

E-mail: n.nagorna@stu.cn.ua

Отримано 12 січня 2026 р.
Рецензовано 27 лютого 2026 р.
Прийнято 3 березня 2026 р.